

ОСВІТНЯ ФУНКЦІЯ ТА ХУДОЖНЯ ПРАКТИКА На прикладі нового Баухауза

Анотація. Допис подає аналіз навчальних нововведень та художніх практик нового Баухауза, в рамках яких здійснюється планомірне дослідження парадигматичних суспільних та культурних змін, що призвели до фундаментального переосмислення визначення та організації освітнього процесу.

Мета. Дослідження й аналіз художніх практик, що виступають каталізатором соціальних і культурних трансформацій.

Ключові слова. Баухауз, художня практика, інтердисциплінарність, урбанізм, новітні технології, інтерактивна комунікаційна платформа, урбаністичні трансформації, аналітичні роботи.

Аннотація. Стаття подає аналіз учебных нововведений и художественных практик нового Баухауза, в рамках которых осуществляется планомерное исследование парадигматических общественных и культурных изменений, которые привели к фундаментальному переосмыслению определения и организации образовательного процесса.

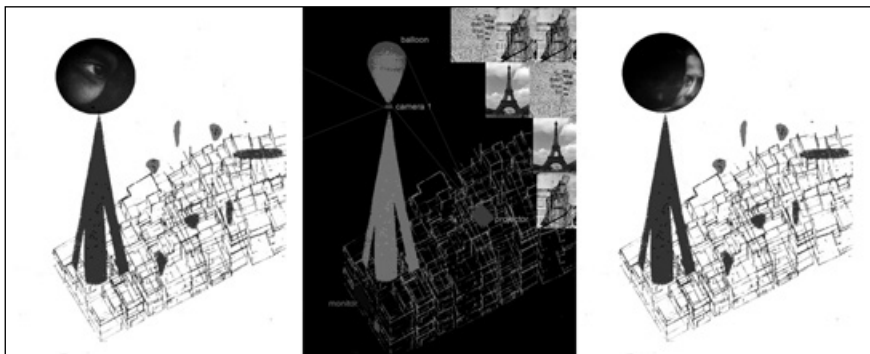
Цель. Исследование и анализ художественных практик, выступающие катализатором социальных и культурных трансформаций.

Ключевые слова. Баухауз, художественная практика, интердисциплинарность, урбанизм, новые технологии, интерактивная коммуникационная платформа, урбанистические трансформации, аналитические работы.

Annotation. This article gives an analysis of educational innovations and art practice of the new Bauhaus researching the paradigmatic cultural changes in the society which have led to fundamental reconsideration of definition and the organization of educational process.

Aim. Is a research and an analysis of the art practice, as the catalyst of social and cultural transformations.

Key words: Bauhaus, art practice, interdisciplinary, urbanism, new technologies, interactive communication platform, urban transformations, crisis-adjusting urbanization, analytical works.

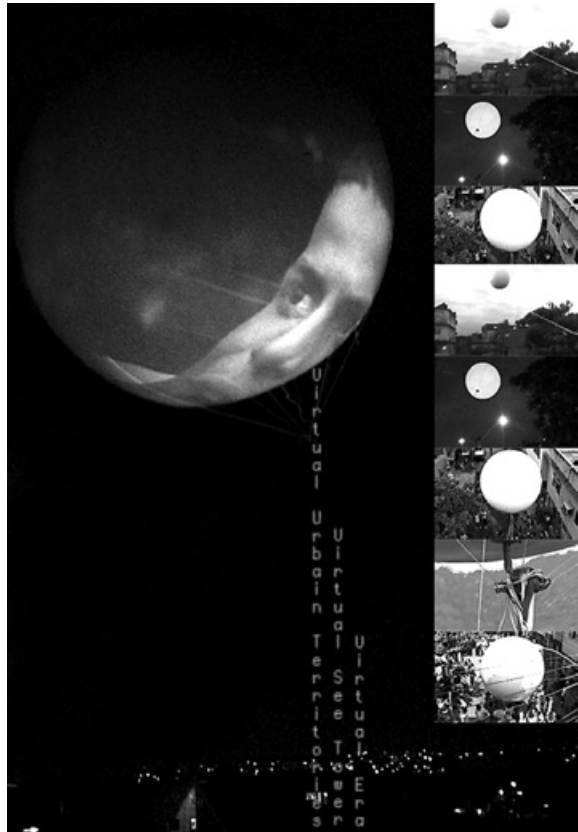

1. Оксана Чепелик. Проект «Virtual Sea Tower» Рио-де-Жанейро, Бразилія, 2000

Сучасна освіта, на мій погляд, є однією з фундаментальних проблем у нашій країні. Очевидно, має сенс, трохи докладніше зупинитися на досвіді участі в новій програмі Баухауза, Колеги Баухауза, заснованій 1999 р. Баухауз — одна з найбільш вражаючих освітніх вигадок у мистецтві ХХ ст. Виникнувши 1919 р. як лабораторія візуальних мистецтв, архітектури, дизайну, він багато в чому визначив стиль не тільки своєї епохи, але й подальший розвиток образотворчості в ХХ ст. [1]. Це явище викликає величезний інтерес. І все-таки, Баухауз прийнято пов'язувати з історією мистецтва, аніж з актуальною практикою. Мені вдалося познайомитися з діяльністю Нового Баухауза на власному досвіді. Як відомо, знаменита школа архітектури й дизайну Баухауз 1933 р. була закрита фашистським режимом. Нинішні зусилля німецького уряду та землі Верхня Саксонія спрямовані не тільки на реставрацію будівлі, але й на відновлення новаторського духу Баухауза.

Баухауз відкрився в тій же знаменитій будівлі у Дессау. Будинок, споруджений засновником школи Вальтером Гропіусом в 1926–1927 рр., коли політична ситуація у Веймарі змусила його перенести Баухауз у Дессау. Це була програмна споруда — пам'ятник модернізму, експеримент в галузі будівництва суспільних будівель, що мав великий вплив на архітектуру та дизайн ХХ ст., за що в грудні 1996 р. UNESCO включило цей будинок до Переліку Світової Спащини.

З 1986 р. будинок Баухауза займав Центр Дизайну, а в 1994 р. його спадкоємцем став новостворений сучасний Фонд Баухауз Дессау. Під дахом Фонду співіснують три підрозділи: Колекція, Майстерня і Академія. Відділ Колекції, займається дослідженням спадщини Баухауза, реставрацією, архівуванням, охороною здобутків, організацією виставок, присвячених досягненням архітектурної школи. Майстерня функціонує як проектний підрозділ, що займа-

2. Оксана ЧЕПЕЛИК.
Проект «Virtual Sea Tower»
Ріо-де-Жанейро, Бразилія,
2000

ється, у тому числі, і теоретичними дослідженнями урбанізму. Академія є вищим навчальним закладом і має більш незалежний статус.

В першій половині ХХ ст. в Баухаузі працювали росіянин Василь Кандинський, швейцарці Пауль Клеє та Йоханнес Іттен, угорець Ласло Моголі-Надь, німці Вальтер Гропіус та Оскар Шлеммер, американець Міс Ван дер Рое та інші. Відверто кажучи, в Баухаузі, що заново відкрився, зірок не було, але з приходом нового директора Фонду Баухауз Дессау Омара Акбара в 1999 р. була започаткована програма — Колеги Баухауза, ідеєю якої було запрошення з різних країн для реалізації проектів архітекторів і художників з іменем, соціологів та філософів, що закінчили аспірантуру на батьківщині. Таким чином, програма дотепно віддає данину традиції 20-х, коли в Баухаузі зустрілися художники й архітектори з різних країн і створили явище світового масштабу.

3. Оксана ЧЕПЕЛИК. Відеопроект «Урбаністична Мультимедійна Утопія_UMU», 2002

Саме в цій програмі — Колеги Баухауза я мала честь брати участь в трьох проєктах 2000 і 2002 рр. У ній поєднуються освітня функція і властиво художня практика. Я не дарма згадала про такий критерій як аспірантура. Деякою мірою, програма орієнтована на підходи, характерні для Ph. d. study, однак дослідження передбачає інтердисциплінарний підхід, а саме, ведеться колективом, в який входять представники різних професій і очікуваний практичний ре-

4. Оксана ЧЕПЕЛИК. Відеоінсталяція «Урбаністична Мультимедійна Утопія_UMU», 2002

зультат стосується урбанізму, бо фокус нового Баухауза зосереджений на місті. Дисципліни, як такі, не викладаються, існують лекції, презентації та воркшопи різних фахівців, однак саме склад учасників і забезпечує інтердисциплінарність. Програма орієнтована на активне використання новітніх технологій, а ретельний відбір гарантує кваліфікацію учасників, тому колеги вчаться один в одного. Робочою мовою Колег Баухауза є англійська. Досі рік складався з трьох триместрів: перший зазвичай був присвячений теорії, другий — архітектурі, третій — мистецтву. Залежно від об'єкта дослідження, другий триместр міг бути присвячений дизайну інтерфейсу, а третій — архітектурній концепції.

Темою першого року для роботи Колег Баухауза стала програма *ComplexCity* (Комплексне місто), націлена на дослідження хаотичного просторового росту міста, його районної розкиданості та соціальної фрагментарності, а також — на пошук нових урбаністичних структур, зв'язків, міждисциплінарних концепцій, методів і форм містобудівного дизайну. Об'єктами дослідження першого року стали Лейпциг, Ріо-де-Жанейро та Дессау (рідне місто Баухауза), а потім уже черга дійшла до Аддис-Абеби, Франкфурта, Сіднея, причому відвідування кожного було неодмінною умовою програми Баухауза.

Протягом другого року розроблялася тема *Event city* (Місто події), третьою темою стала *Serve city* (Місто послуг), 2002–2003 рр. був присвячений темі *Dot.city* (Крапка.місто) на прикладі міста Каракаса, де досліджувалося впровадження інтерактивної комунікаційної платформи; 2003–2004 р. аналізувалися *Transit Spaces* (Транзитні простори), а саме міста Східної Європи, розташовані уздовж транзитного коридору між Берліном, Москвою, Санкт-Петербургом і Братиславою. Причому в цьому випадку, транзитними вважалися також простори перехідного суспільства [2].

2004–2005 р. у фокусі Колег Баухауза перебувала тема *Transnational Spaces* (Транснаціональні простори), що стосувалася розвитку міжнаціональних громадських місць в урбаністичних метрополіях. В епоху економічної глобалізації, мультимедійної комунікації та транснаціональної міграції міста складаються з паралельних світів. Саме тут різні культури та урбаністичні практики зустрічаються одна з одною. То, яким чином містобудування й архітектура реагують на той факт, що місця зі специфічною ідентичністю та територіальністю, стають все більш невизначеними? Телефонні центри, неофіційні ринки, транслокальні громади, нові діаспори та змінні стилі життя представляють транснаціональні простори тих урбаністичних центрів, культурна, економічна та соціальна діяльність яких більше не обмежена місцевими мешканцями. Програма досліджувала просторові структури, які з'являються внаслідок ускладнень та суперечностей «транснаціональних міст» [3], розглядаючи міжнаціональні ділянки. Коллеги Баухаузу мали на меті створення стратегій, що вирішують проблеми урбаністичного розвитку та роблять свій внесок у міжнародний урбаністичний дискурс.

А 2005–2006 рр. розробляється тема під назвою *ОН-урбанізм* з фокусом на трансформації міст у кризисному довікллі. Останнім часом відчутно зросла роль загонів Об'єднаних Націй у вирішенні локальних та регіональних конфліктів, а також у відбудові політичного, соціального та культурного життя у кризисних місцевостях. Разом з міжнародними організаціями іншого типу вони створюють структури, які, хоча і носять тимчасовий характер, суттєво впливають на подальший розвиток цих регіонів. Таким чином, глобально активні організації започатковують урбаністичні трансформації по всьому світу і всі вони, здається, наслідують одну й ту саму модель. Розглядаючи деякі містобудівні утворення такі, як Мостар в Боснії–Герцеговині та Кабул в Афганістані, цього року програма Колеги Баухауза досліджує феномени глобальної кризо-регулюючої урбанізації. Також вона займається просторовими феноменами, що виникають як результати таких втручань аби з'ясувати, як вони трансплантуються у локальні контексти. А у наступних 2006–2007 рр. буде розроблятися тема з назвою *ЄС Урбанізм* та формулою «Назад до Європи» з сим-

волічним значенням — для міст Східної Європи європеїзація — культурний код, який, в той же час, є процесом нормалізації. Ті країни, що реалізували ці зміни найбільш успішно, тепер класифікуються як «звичайні європейські країни». Однак, європеїзація є не стільки поверненням до Європи, скільки переорієнтацією в межах нової географії; розширення ЄС для нових членів супроводжувалось підключенням до складної інституційної, юридичної та економічної політики. Відповідно до специфічних наслідків цього процесу підключення програма *ЄС Урбанізм* буде займатися пошуком відповідей на наступні питання: Як євро-інтеграційні процеси впливають на міста та урбаністичну культуру? Яким чином традиційні структури та ідеї стосовно «європейського міста» [4] співвідносяться з сучасними трансформаційними урбаністичними

5. Оксана ЧЕПЕЛАИК. «Урбаністична Мультимедійна Утопія_УМУ», дигітальний друк, 75 x 104 см, 2002

процесами? Чи можуть бути вироблені нові моделі європейського міста, наприклад, для Софії чи Кракова?

Фактично, зазвичай, як плацдарм для дослідження, чи художньої інтервенції обирається проблемний мегаполіс, на території якого наприкінці року або триместру створюється архітектурний, художній або медійний проект, який Баухауз згодом, і часто не без успіху, намагається реалізувати на місці. В руслі ідей історичного Баухаузу 20-х рр., велика увага Колегами Баухаузу приділяється соціальним аспектам архітектури та містобудування (і тут часто підключається актуальне мистецтво). Деякі критики в епоху нових комунікаційних технологій зводять розвиток містобудівного досвіду до занепаду міста і втрати реальності. Той факт, що громадський простір більше не є тільки фізичним міським простором, але й віртуальним цифровим у тому числі, тільки зміцнює цей песимізм. Однак як актуальні художники бачать і відчувають сучасне місто та розвиток громадських місць? Яким чином вони використовують архітектуру міста, організацію та структуру суспільного простору, як культурний текст, що може бути прочитаний через економічний

і соціальний контекст? Чи може мистецтво нових медіа сформулювати альтернативне бачення?

У пробний перший рік роботи Програми було обрано три міста — по одному для кожного триместру. Об'єктом для теорії став новий ярмарок у Лейпцигу, архітектурним об'єктом — фавела в Ріо-де-Жанейро, а об'єктом художньої інтервенції опинилося рідне місто Баухаузу — Дессау. Треба сказати, що з самого початку за контрактом продукт, розроблений у процесі роботи, був власністю Баухауза, але, оскільки при такій постановці питання заохотити учасників до самостійної праці було досить важко, цей пункт згодом був змінений на спільний копірайт автора та Баухауза. На другому році схема була скоректована — весь рік був присвячений одному місту.

У перший пілотний рік, коли розроблялися стратегії розвитку програми, мені здавалося, що я можу більше дати програмі, ніж вона мені. Та при цьому була можливість реалізації художніх проєктів: арт інтервенції «Virtual Sea Tower» у фавелі Ріо-де-Жанейро, відео «Інтродукція», інсталяції «Бермудський тунель», встановленої на вокзалі в Дессау та рожевого дизайнерського об'єкту в стилі Баухауз-2000 «Офіс №6 для безробітних», що демонструє вмонтоване 14-хвилинне відео «Free D». У наш час насущні проблеми відповідають виробництву послуг і продуктів, що характеризують нову економіку інформаційного суспільства. Людина більше як споживач, ніж винахідник нових технологій, запрошений переосмислити світ, у якому живе, що звик до різної кількості інформації, що може постійно пере класифіковуватися, переоцінюватися і перекомбінуватися, а може й подвоюватися, аби створити паралельне симуляційне оточення. Архітектура не відпочиває, чекаючи запрошення, щоб увійти й зустріти поширення нового інтерфейсу та відповісти на питання щодо адекватності звичайної просторової концепції останнім практикам. Мова йде про застосування у містобудівному процесі сучасних технологій, що несуть у даному випадку соціокультурне навантаження.

«Колегою» у Новому Баухаузі можуть стати художники, архітектори, дизайнери, програмісти, соціологи, філософи. Для цього потрібно пройти конкурсний відбір. Як аплікація подається проєкт, що стосується заданої теми, він повинен бути співзвучний інтердисциплінарним підходам Баухауза та містити елементи новизни. Якщо архітектори або художники у своїй країні працюють у групі, Баухауз найчастіше виділяє стипендію лише одному учасникові. Так, наприклад, у проєкті для Ріо-де-Жанейро брав участь лише один член відомої групи «Абсолютно» з Югославії — Зоран Пантелич. Наскільки мені відомо, з цієї ж причини, ніхто з членів АЕС з Росії так дотепер і не скористався програмою Колеги Баухауза.

Програми «Колеги Баухауза» уже сім років. З огляду на цей час можна говорити про певну динаміку, корегування стратегії та про результати роботи програми. Чи є в неї шанс повторити успіх першого Баухауза, зробивши великий внесок в історію архітектури й дизайну?

Варто підкреслити, що виходячи з вищезазначеного плану роботи по роках, Баухауз знаходиться на піку актуальності, а рівню концептуалізації проблематики, яка розробляється цією інституцією, могли б позаздрити найповажливіші фахові корпорації. І, звичайно ж, я була б дуже втішена аби наші освітні заклади ставили перед собою такі ж амбіційні завдання.

До початку розробки проекту для Сіднея 2002 р. Баухауз уже виробив нову стратегію існування програми — тепер вона скоріше нагадувала конвеєрний процес майже анонімної контрибуції, що вимагає колосальної напруги всіх, у т. ч. фізичних сил. Ця стратегія програми Баухауза полягає в наступному: щороку Баухауз планує випускати книжку за результатами дослідження обсягом 400–500 сторінок (що й було зроблено за темами *Event city*, *Serve City*, *Transit Spaces*), наповнену текстами й ілюстраціями проектних матеріалів, зроблених із залученням останніх архітектурних і дизайнерських розробок. Учасники програми, 10–12 колег, діляться на 3–4 групи, і на рішення певного завдання їм виділяється тиждень. Ставка робиться на нові технології саме в надії повторити успіх першого Баухауза, втім, така орієнтація не є аж занадто оригінальною для західного суспільства. У деяких групах можуть бути теле-учасники, що перебувають на інших континентах. Усі робочі обговорення й презентації проходять у режимі телеконференції перед мікрофоном і веб-камерою. Жодна фраза не говориться поза технічними пристроями, тому необхідно особливо ретельно зважувати кожне слово. Наприкінці тижня кожна група презентує свою концепцію в режимі on-line з подачею матеріалів в обсязі, адекватному дипломному проекту, приблизно, 10-ти метрових кольорових плотерних принтів, що фіксують графіки й діаграми, мультимедійні фрагменти та відео зображення для подальшої дискусії. При цьому я також отримала можливість реалізації теоретичного дослідження на запропоновану тему, що супроводжувалося створенням двоєкранної інсталяції «Урбаністична Мультимедійна Утопія_UMU» [5] та відео проекту з тією ж назвою, що був відзначений Special Werkleitz Award на Європейському Фестивалі Медіа Арту в Оснабрюку в Німеччині, 2003.

Практикуються також, так звані, ротаційні воркшопи, що використовують груповий принцип роботи, коли вам пропонується розробка чужого проекту, а ваш власний віддається в руки іншої групи заради провокування нових ідей. Під кінець року дійсно набирається матеріал на 400–500 сторінок. Наприкінці збору матеріалів, аналітичні роботи по отриманих колегами Баухауза результатах проектів пишуть уже співробітники Баухауза.

Це — дуже мобілізуючий процес, але водночас фізично виснажливий, що ставить учасників буквально «на межу можливого». Однак, натренувавшись у такому режимі, професіонали дійсно готові включитися у конкурентну боротьбу за творче виживання в постіндустріальному суспільстві. І тоді постає питання: що ж відрізняє Новий Баухауз від роботи великої добре злагодженої корпорації? Я б назвала цю програму жорстким корпоративним професійним тренінгом...

Не можу не відзначити, що мій досвід участі в програмі Колеги Баухауза, як і навчання в паризьких *S.I.E.S.* (Міжнародному Центрі студентів і стажерів) і амстердамському Університеті, стажування у *CREDAC* (Центр дослідження, обміну та поширення сучасного мистецтва) та канадському Бенфф Центрі мистецтв, дослідження на базі департаменту дизайну та медіа арту в Каліфорнійському університеті Лос-Анджелеса — *UCLA* і ряді американських університетів, де я поза тим, також читала лекції, — весь цей досвід був для мене виключно позитивним. Я одержала унікальну можливість порівнювати західні навчальні заклади, прилучатися до різних проектів, поглинати окремі знання і практики. Але при всім при цьому, я б воліла, щоб у нового покоління художників була можливість професійно вчитися сучасному мистецтву не тільки на Заході, але й у своїй країні. І, за моїм глибоким переконанням, художня освіта повинна бути адекватною своєму часу.

Резюме. Оскільки, більш ніж важко уявити собі пошуки, подібні наведеним вище у програмі «Колеги Баухауза», а тим більше реалізації українськими освітніми закладами, — ця інформація спрямована, в тому числі, і на обґрунтування та уможливлення аналогічних практик в Україні.

Резюме. Поскольку, более чем сложно представить себе поиски, подобные выше описанным в программе «Колеги Баухауза», а тем более реализации осуществляемые украинскими учебными заведениями, — эта информация направлена, в том числе, на обоснование возможности введения аналогичных практик в Украине.

Resume. As, it is more than complicate to imagine the researches similar to the above described ones in the «Baubaus Kolleg's» program and furthermore such realizations held by the Ukrainian educational institutions, — this information, is aimed to make possible the development of such practices in Ukraine.

1. Гропиус В. Границы архитектуры / Пер. с нем. — М., 1971. — С. 82.
2. Transit Spaces / Ed. by R. Bittner, W. Hackenbroich, K. Vockler. — Darmschtadt, 2003. — P. 160.

3. <http://www.bauhaus-dessau.de/de/index.asp>.
4. Там само.
5. «Serve City» Interaktiver Urbanismus — Interactive Urbanism / Ed. by R. Sonnabend. — Darmschtadt, 2003. — P. 52.